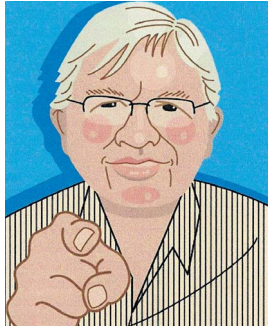

Erënnerungen, Feieren, Sprooch

1 050 Joer Lëtzebuerg? Déi Gebuertsjoer-Geleeënheet geet an **zwee Méint eriwwer, praktesch ouni datt zerguttst drun erënnert gi wier.** Vru 50 Joer, 1963, guff de „Millénaire“ gefeiert, datt et geglännert a gelicht huet: Fir d’Stad ass e wonnerschéine Monogramm-Schlüssel entworfen; an engem Concours hunn sech déi bekanntst a bescht Theater-Schrëftsteller op Lëtzebuergesch gemooss; den „Neien Theater“ um Lampertsbiërg guff – esouguer iert e fäerdeg war – op de Millénaire gedeef; de Bockfiels ass frësch aménagéiert ginn ... natierlech net ouni Geknadders a Kritiséiers vun enger Partie Historiker ... mä et kann een un näischt kregéilen, dat net besteet, gellidir.

vum Lex Roth

André Faber

Déi ganz Eeler vun äis wëssen nach, wéi d’Land 1939 vun uewe bis ënne voller „CENTENAIRE“ war. A jiddwer Kanton ass mat engem Cortège gefeiert ginn, an dat mam Besuch vun der Grande-Duchesse Charlotte, eng Raritéit fir déi Zäit ... ee Gléck, datt den „Amateur“ Pierre Bertogne sech et deemools leeschte konnt, dat Ganzt ze filmen, an datt déi Biller äis esou am CNA erhale bliwwen sinn! Et guffen op e sëlliche Plaze **Gebuertsdaysbeem** geplanz (vun deenen der vill e puer Joer duerno Nazi-grëndlech ëmgeha gi sinn); a verschiddenen Uertschafte krut d’Indépendance e **Stroossenumm**; vill Gemengen hunn e **Steen** an der patriotesch-gemengter „Schong-Form“ vum Land als Monumentchen opgeriicht ... **mir fannen dann och fir d’alleréischte eis Sprooch op Mënzen a Geldschäiner** ... frot iech emol firwat, vrun allem, wat „duerno“ domat geschitt ass!

Déi allermannst hunn deemools dru geduecht, **wat 1939 dann op eemol de Fong vun deene grouse Centenaire-Feiere war.** Den Ausdrock „Onofhängegkeetsfeier“ war – wann och zimlech „wënsch“ gesat – zwar net iwwel gewielt, ower **et hätt bal besser „Fest vun der Doudangsch“ missen heeschen**, well et déi Zäit vun Nazi-Däitschland eriwwer schrecklech geblézt a gedimmert huet ... den 10. Mee 1940 jo och ageschloen. Sou wäit wéi bekannt ass, war keng vun de politesche Parteien, vu Lénks oder riets, deemools géint déi apaart „Indépendance-Feier“, hannert der vrun allem den deemolege Minister Nicolas Margue gestan huet; hie wouss, als Historiker, nëmme ze gutt, datt d’Onofhängegkeet fir Lëtzebuerg d’Erënnerung un de Londoner „Traité“ vun 1867 oder den Dynastie-Wiessel vun 1890 éischter de Stack fir ze feiere gesat hätten. „Madame, mir hunn lech gär“ huet de Chef vun der Regierung am Cercle geruff ... wéi Kanner, déi sech bei d’Mamm duckelen, wann et duddert ... dofir kann een haut och **dee Saz ënne laanscht d’Monument Charlotte liesen ... an eiser Sprooch!** A propos: Wie weess, wéi munneches anescht gelaf wier, wann d’Lëtzebuergesch zënter 1914 a vrun allem no 1919 méi eescht geholl gi wier. Mir hate genuch dichteg Leit – Nic. Welter, Batty Weber, Demy Schlechter, Lucien Koenig, Jos Tockert, Vic Neuens asw. –, déi eis Sprooch ewell deemools op eng „Stellage“ méi uewe gesat hätten, duer, wuer d’Vollek se 1941 géint den Erdrécker huet (misse!) wielen. „Eure Sprache ist Deutsch“ wier da vläicht kengem (Simon/Kratzenberg) agefall!

An haut? **Ech wisst net, datt d’Ur-Dokument vum Entstoe vu Lëtzebuerg iergendwéi an iergendwou fir e puer Wochen eng Éiereplaz an egal wat fir enger Ausstellung kritt hätt.** Et ass mir och net bekannt, datt eis „Banque Centrale“ sech fir eng **Euro-Melusina-Mënz** mat Lëtzebuergesch Text intresséiere giff. De Sigfrid ass nun eemol 100 % gelleg-authentesch Geschicht, eiser Geschicht ... d’Legend dofir op déi Manéier eenzegaarteg. „Du kriss jo dann elo Deng MELUSINA (-Statu)“ huet eng Madame vun der Stad-Gemengenautoritéit mir deslescht um „Kanounenhiwwel“ gelaacht ... mä et ass net MENG, et ass EIS legendär Sigfrids-Fra! Vru 4 Joer (!) hunn déi „Kompetent“ wierklech alleguer e frëndlech-fundéierte Brëif fir e Melusina-Monument kritt ... an de Schreiwert nach net emol eng Zeil Äntwert. Schued; elo muss et „ruppderdupp“ goen. Just dofir guff dann och **dat klengt „Buch-Monumentchen a Versen“ (de Grof Sigfrid an d’Melusina)** an d’Welt gesat, wéi dir et zënter dem Juni a jiddwer guddem Bicherbuttek kënnt fannen ... an zwar an eiser Sprooch, dem Hauptstéck vun eiser Identitéit ... sou wéi mir an deem Sënn eis Geschicht och sollen éieren!

An elo?

Fir eis Sprooch an eist Schaffe fir d’Lëtzebuergesch ännert sech nom Wahlresultat an och an **enger komplett anerer Regierungskoalitioun** null Komma null näischt.

Zënter datt eis Actioun-Lëtzebuergesch besteet – also vun 1971 un – hu mir verstänneg a fein **mat de kompetente Ministeren aus alle Regierungen déi bescht Kontakter** gehat. De Robert Krieps huet d’Schreifweis mat engem „Arrêté“ (endlech) officialiséiert; de Pierre Werner huet dofir gesuergt, datt eis Sprooch eng Plaz am Gesetz krut; de Jean Dupong huet fir e Léierbuch an der Primärschoul gesuergt; de Jemp Büchler an de Jean Hamilius hunn dem Lëtzebuergesch op d’Strooseschëlter gehollef; d’Colette Flesch an d’Lydie Polfer hunn eng Hand fir déi éischt Lëtzebuergesch-Coursen an d’Rettung vum Rodange-Stierfhaus ugepaakt asw.

D’Häre Krieps a Werner kruten d’Éiereplack Dicks-Rodange-Lentz vun eiser Actioun. Eise Sprooch war a bleift: **D’Lëtzebuergesch kennt keng Parteien ... ower d’Parteien sollen eis Sprooch kennen.** Egal wien elo „eis“ Ministere fir d’Lëtzebuergesch ginn (Kultur, Educatioun ...), mir offrëieren eis Mataarbecht fir eis Sprooch an eis Identitéit ... zécken ower och net, e Féngerchen ze maachen, wann et dann (hoffentlech net) muss sinn.

EISES

Et wier e flott, ower ganz nätzlecht „Spill“, wa méi Leit sech géngen druginn, fir **Sätz ze bauen, déi a Wuert a Form nëmme op Lëtzebuergesch méiglech sinn.** Déi also keen „aneren“, z. B. zu Leipzig oder Hamburg versteet. Et geet dach net duer, am Lëtzebuergesch eng „germanesch“ Sprooch ze gesinn, sougenannt „Interferenzen“ erauszepiddelen. Déi skandinavesch Sprooche sinn och an deer germanescher Kautsch gewuess, dat Nidderlännescht grad esou, an d’Englescht kann ouni säi germaneschen Afloss net existéieren ... grad ewéi eis Sprooch. Hei sinn erëm en etlech EISER Beispiller; e Spaass, fir der ze sichen, ouni „wëssenschaftlech“ vu „Phraseologie“ ze téinen:

Fläiss dech, soss kriss du den Zuch net – Maach dech elo net esou – Setz dech zerguttst riicht – Ech hunn deem et ferm lafe gelooss – Dat do ass gefuddelt – Géff dech elo drun / Kuck, wat dee sech drugëtt – De Gast ass erëm dee Séiersten – Ech hat mech bei deem Gebraddels elle verkuerbelt – Do hat de Jang sech fatzeg gestouss – De Mich ass nawell kee Bongen – D’Modi hat sech flott noneegemaach – De Vic an de Mil gläichen sech – De Jos ass e Bossegen/Gelungenen – Hal de Bak/d’Schnëss/se zou – D’Kand guff queesch, well et seng Suckel geséint hat – D’Kënni huet eng Lutsch an eng Rësel – Dee Krappege souert am Juppla – De Pätter knätscht wéinst sengem schaardege Gebëss – De Klos trëllt do wéi e Vollen – Bloss deng Zopp a schlupp net – Ech fruppsen eng Botterschmier mat Stoffi a Quetschegebeess – De Will héisst/trëllt do wéi en ale Pätter – D’Giedel fläisst sech mat der Wäsch – Déi dech elo un a kuck, dass de matzäit kënn ...

Gebrauchsanweisung

Alt erëm **deer bekannter Ausdréck een, deer mir maandelweis an ouni ze iwwerleeën aus dem Däitschen huelen** ... ower ganz sécher net bräichten. Iwwregens ass eng „Anweisung“ och nach laang net den Dueder vum Gackelchen am Däitschen; et wier dach méi mat „Erklärung/Beschreibung ...“ unzefänken. De franséische „mode d’emploi“ ass och alt zimlech dréchen, an de „mode“ gehéiert bei deene meeschte frankophone Leit net an de Sproochgebrauch. Datt d’Hollänner vu „Gebruiksaanwijzing“ schwätzen, passt bei hir Fassong, kéipweis däitsch Ausdréck einfach an hir Sproochverschléppung ze bëien.

Uni e Sprooch-Kopplabunz ze maachen, fanatesch, puristes, normativ wëllen ze sinn, kënnt een am Lëtzebuergesch vläicht ganz einfach vum engem „Gebrauchsziedel“ schwätzen ... eng Wett, datt jiddereen et giff verstoen, oder?

D’Heemecht um Euro

Eis Zentralbank huet **en Zwee-Euro-Stéck** erausginn, op deem eist Nationallidd eng Éiereplaz kritt huet. Bravo! Donieft ass e Relief-Kapp vum Grand-Duc Henri, deen zwar manner „modern“ ass ewéi deen op den normale Mënzstécker ... ower et ass e Meeschterwierk. Och fir eis Identitéit!

1991 krut de Staatsminister Jacques Santer vum „Service Information et Presse“ proposéiert, **d’Symboler/Zeeche vun eistem Staat zesummen** an e gesetzlechen Text ze schreiwen. Dozou huet natierlech och eise Fändel gehéiert, apaart eng wëssenschaftlech Definitioun vu „Lëtzebuerg Blo“; dat war iwwerall egal wat, mä net eist Himmel-/Azur-Blo; zënter 1993 ass et och bei der UNO, der EU, a Publikatiounen an um Internet op der ganzer Welt exakt no deem Gesetz. Déi éischt a lescht Stroph vum Michel Lentz sengem Text fir d’Heemecht hu mir och an all deemoleg Sprooche vun der EU iwwersetze gelooss; et war déi éischte Kéier, datt d’Noute vun enger Melodie am „Mémorial“ gedréckt guffen, deen e legalen Text am Grand-Duché jo definitiv markéiert.

Alles dat kann ee kucken a fannen, wéi ee wëllt, esouguer mat engem spatzen, iwwerleeëne Mëndchen. Kuckt ... a bedenkt ower, wéi dat an anere Länner hei rondrem ass!

Dat aremt „Heeschekand“?

Eis Sprooch ass e Gefills- an Erziel-Idiom. Firwat hätt si sech och héich-intellektuell, wëssenschaftlech oder philosophesch sollen entwéckelen? Déi dat hei gebraucht hunn – an dat waren der rosewéineg – haten d’Latäin, d’Franséisch an d’Däitsch bei Hand. Dat ass haut net vill anescht; esouguer d’Englescht ass nach bäikomm. **Dat wëllt ower beileiwen net heeschen, datt d’Lëtzebuergesch op all Manéier aarm wier;** deen Aarmutt läit éischter bei deenen, déi eis Sprooch net (wëlle?) kennen. En Hierscht-Gedicht wéi dem Paul Verlaine seng „sanglots longs des violons de l’automne...“ kënnt engem mam selwechte Genie och op Lëtzebuergesch geroden, grad ewéi Fréijoersverse beim Mörike („Frühling lässt sein blaues Band wieder flattern durch die Lüfte ...“). Wonnerléif Zeile voller Gefill fanne mir z. B. beim Paul Noesen, dem Marcel Reuland, dem Tit Schroeder an nach en etlech aneren. Losst iech deer emol duerch d’Gemitt goen:

Hie kënnt mam groen Niwwel lues laanscht d’Baach, wou d’Weidekapp verschlofe stinn ze dreemen ... (P.N.)

Woch fir Woch gëtt d’Nuecht méi kéng, stielt der Sonn hir gellen Zäit ... (T.S.)

Lo hu mer schonn rëm op de Griewer gestan, an den Hierscht geet däischer duerch d’Land; den Himmel ass gro a gro ass d’Gewan, an um Wee danzen d’Blieder am Wand ... (M.R.)